

O'ZMU XABARLARI

ВЕСТНИК НУУЗ

АКТА NUUZ

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI ILMIY JURNALI

**JURNAL
1997 YILDAN
CHIQA
BOSHLAGAN**

**2023
1/3**

**Ijtimoiy-
gumanitar
fanlar turkumi**

Bosh muharrir:

I.U.MADJIDOV – t.f.d., professor.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Y.S.ERGASHOV – f-m.f.d., professor.

Tahrir hay'ati:

Sagdullayev A.S. – t.f.d., akademik.

Ashirov A.A. – t.f.d., prof.

Balliyeva R. – t.f.d., prof.

Malikov A.M. – t.f.d., prof.

Yusupova D.Y. – t.f.d., prof.

Murtazayeva R.H. – t.f.d., prof.

Mo'minov A.G. – s.f.d., prof.

Nishonova O.J. – f.f.d., prof.

Abdulayeva N.B. – f.f.d., prof.

Madayeva Sh.O. – f.f.d., prof.

Tuychiyev B.T. – f.f.d., prof.

Utamuradov A. – f.f.n., prof.

Muxammedova D.G. – psix.f.d., prof.

Boltaboyev H. – fil.f.d., prof.

Rahmonov N.A. – fil.f.d., prof.

Shirinova R.X. – fil.f.d., prof.

Siddiqova I.A. – fil.f.d., prof.

Sa'dullayeva N.A. – fil.f.d., dots.

Arustamyan Y.Y. – fil.f.d., dots.

Pardayev Z.A. – fil.f.f.d., PhD.

Mas'ul kotib: **Z.A.PARDAYEV**

TOШKEHT – 2023

МУНДАРИЖА

Тарих

Али Назарова Д. Политические преследования в системе печати и полиграфии: репрессированные представители сферы	4
Almanov K. XIX asr oxiri XX asr boshlarida Jizzax vohasi etnomadaniy muhitida turklar	8
Кобзева О., Вайсова Н. Новые перспективы сотрудничества республики Узбекистан и Турцией в сфере высшего образования	12
Kurbonov K. “Sart” kim?	15
Omonov I. O‘zbekistonda temir yo‘l transporti tizimining vujudga kelishi va rivojlanish bosqichlari (Rossiya imperiyasi davri misolida)	18
Orifjonova G. Mustaqillik yillarida O‘zbekiston muassasa muzeylarida innovatsion yechimlarning qo‘llanilish tarixi	21
Rashidov O. Turkistonda milliy ziyolilarning bolsheviklarga qarshi mafkuraviy kurashi	24
Ergasheva X. 1940-1946-yillarda Farg‘ona vodiysida neft sanoatining rivojlanishi	28
Фалсафа. Педагогика. Психология. Методика. Социология. Сиёсий фанлар. Исломшунослик	
Abdikadirova N. Yoshlarning bo‘sh vaqtini samarali tashkil etish bo‘yicha ilg‘or xorijiy davlatlar tajribasi	31
Abdinazarova N. Mehribonlik uyi tarbiyalanuvchilarida ijobiy xulq-atvor shakllanishining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	35
Abdisoatov E. O‘zbekistonning global kiberxavfsizlik reytinglaridagi mavqeyini oshirishning ayrim jihatlariga oid	39
Abdullaev A. Psixologik madaniyat – pedagogik jamoadagi psixologik muhit shakllanishining omili sifatida	42
Abdullayev A. Fuqarolik jamiyatini shakllantirish davrida yoshlar huquqiy madaniyatini yuksaltirish muammolari	45
Akbarova L., Shanazarova N. Zamonaviy dunyoda raqamli iqtisodiyotni iqtisodiyotga ta‘sir va statistik tahlili	48
Alimardonov Z. Jamoat xavfsizligini ta‘minlash bo‘linmalari bo‘lajak ofitserlarida kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishda psixologik madaniyatning ta‘siri	51
Alimov B. Al-Qarojyning arifmetika – algebrachilar maktabi	54
Allaberganova N. Tayyorlov guruh tarbiyalanuvchilarini savodxonlikka o‘rgatishda kompetensiyaviy yondashuv	57
Axmedov M-U. Darsdan tashqari mashg‘ulotlarda o‘quvchilarning ijodiy faoliyatini shakllantirish muammolari	60
Batirov R. Chaqiriqqacha bo‘lgan yoshlarda harbiy-amaliy jismoniy tayyorgarlik konseptual xususiyatlari	64
Erimbetov B. Kurash sportida ilmiy-tadqiqotlarni rivojlantirish istiqbollari	67
Jumayeva S. Forming students’ creative competencies by using Kamoliddin Behzod’s miniatures in English lessons	69
Jo‘raqulov F. Jamiyat ijtimoiy-ma‘naviy muhitini o‘rganishning ma‘naviy-ma‘rifiy ahamiyati	73
Ibaydullayev T. Globallashtirish davrida yoshlar ma‘naviyatiga ta‘sir etadigan tahdidlarning falsafiy tahlili	76
Ibragimov A. Kursantlar jamoalarida harbiy qadriyatli munosabatlarni rivojlantirishda muloqot madaniyati muhim omil sifatida	79
Ismatova M. Kouching tushunchasi va uning mazmun-mohiyati	82
Karimov B. Integrativ uzviylik – bo‘lajak mutaxassislarni normativ-metrologik vakolatini shakllantirish omili	85
Kenjabayev K. Yoshlarda harbiy vatanparvarlik tarbiyasini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari va mohiyati	87
Kozlova G. Kompetensiyaviy yondashuv asosida bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarida irodaviy sifatlarni rivojlantirish	91
Qurbonova B. Hamkorlik pedagogikasi asosida talabalarni ijtimoiy hayotga tayyorlashning innovatsion texnologiyalari va ularni takomillashtirish	94
Қодирова Н. Ёўлажак тарих фани ўқитувчиларини касбий тайёргарлигини такомиллаштириш омили сифатида	99
Qoraboyev N. Akademik Said Shermuhamedov hayoti va faoliyatini davrlashtirish masalasiga doir	103
Qorayev S. Talabalarda ekologik madaniyatni rivojlantirishning ilmiy va amaliy ahamiyati	106
Quchqorova N. Outsourcing – bo‘lajak tarbiyachilar uchun muhim tizim	110
Mavlonova N. Laboratoriya mashg‘ulotlarini kompetensiyaviy yondashuv asosida takomillashtirish	113
Maqsudov U. Gender yondashuv asosida talaba-yoshlarning tashabbuslarini rag‘batlantirishning pedagogik-psixologik omillari	116
Matyakubov K. Texnologiya ta‘limi jarayonida usul va metodlardan maqsadga muvofiq foydalanish tamoyillari	119
Maxmudov K. Sharof Rashidov hayot va faoliyati zamondoshlar talqinida	122
Marufov E. Talabalarining ingliz tilida fonetik kompetensiyasini rivojlantirishda shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim texnologiyalaridan foydalanish	125
Mirzavaliyev J. Meritokratiya tizimi siyosiy tadqiqot ob‘ekti sifatida	128
Nazarova Z. O‘qituvchilarda kreativ sifatlarni rivojlantirishning pedagogik tizimini takomillashtirish	132
Наркулова И. Профессиональная культура военнослужащего как социальный феномен	135
Niyozov M., Xudayberdiyev A. Elektron axborot-ta‘lim muxitida WEB texnologiyalarning o‘rni va ahamiyati	138
Omonov B. Geosiyosiy bilimlar rivojida “Temur tuzuklari” asarining ahamiyati	142
Otaqulova D. Ta‘lim platformalaridan foydalanib “Tibbiyotda axborot texnologiyalari” fanidan viktorinalar o‘tkazishning amaliy samaradorligi	145
Po‘latxodjayeva S. Maxmud Asad Jo‘shon hayoti va uning “Tasavvuf va nafs tarbiyasi” asari undagi axloqiy va estetik qarashlar	149
Ravshanov L. Mudofaa vazirligi tizimidagi rahbar imijini rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik omillari	152
Razakov F. Umumta‘lim maktablarida o‘qitish sifatini oshirishda ijtimoiy psixologik muammolari mavjud bo‘lgan o‘quvchilar bilan ishlash	155
Sadikova U. Universitetda o‘qish motivatsiyasini o‘rganish usullari	158
Saydaliyeva J. Pakistan’s approaches to the situation in Afghanistan	161
Sobirova D. Tibbiyot xodimlari faoliyatida shaxslilik xususiyatlari namoyon etilishining psixologik asoslari	164
Tadjibaeva G. Parameters of modernization of formation of knowledge of children's physiology and hygiene of the future preschool teacher	167

Tashmetov T. Global o'zgarishlar davrida barkamol yoshlarni shakllantirishning shart-sharoitlari va g'oyaviy omillari	171
Tilayev E. Axborot texnologiyalarining globallashuvi sharoitida yoshlarda ozod shaxs ko'nikmalarini tarbiyalash	175
Turayeva N. Improving the efficiency of using media content technology in teaching foreign languages in higher military educational institutions	178
Turaxanov A. Oliy o'quv yurtlaridagi harbiy ta'lim fakulteti kursantlarida jismoniy-taktik ko'nikmalarni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari va nazariy-metodologik asoslari	181
Turgunbayev T. Harbiy ta'limda milliy identiklik tarbiyasi asosida talabalarda (kursantlarda) vatanparvarlikni rivojlantirish ta'lim texnologiyasi	184
Turgunova A. Zamonaviy gerontopedagogik yondashuvlar	187
Usmanov M. Mif va mifologiya amaliy hayot mahsuli sifatida	191
Utanova U. Ijtimoiy taraqqiyot va madaniy vorisiylik	194
Fayziev V., Qorayev S. Innovatsion ta'limi klasteri asosida talabalar ekologik madaniyatini rivojlantirish modeli	197
Xaydarova A. Virtual reallikka oid zamonaviy yondashuvlar tendensiyasi	201
Xolmatova Z. O'quv jarayonida foydalaniladigan pedagogik diagnostika funktsiyalari va tamoyillari	204
Xolmurodova L. Oliy ta'limda nooorganik kimyo fanini o'qitishda birikmalarning invariantli, subinvariantli va variativ komponentlarini xossa xususiyatlarini turli xil tamoyillarining nazariy tahlili	207
Xo'jamberdiyeva Sh. Maktabgacha yoshdagi bolalarni badiiy asarlar bilan tanishtirishning zaruriyati	210
Xujamov I., Odinaeva N. Demografik omillarning mamlakat hududlaridagi ta'lim xizmatlariga bo'lgan talabga ta'siri	213
Эгамберганов И., Абдулхаликова Н. Педагогические методики формирования инженерного мышления студентов педагогических вузов (на примере предмета физика)	217
Эрназарова Р. Стрессоген вазиятларда талабалар хулқ-атвори детерминантларининг намоён бўлиш хусусиятлари	220
Yuldashev F. Forobiyning musiqa nazariyasiga oid qarashlari	225
Filologiya	
Abdumuratova S. Tarjima nazariyasining boshqa fanlar bilan aloqasi	228
Abduraximova N. His-tuyg'u kategoriyasi tilshunoslikning o'rganish ob'ekti sifatida	231
Azamov O. Tilshunoslikda Zoonim komponentli frazeologik birliklarni ilk o'rganish tamoyillari va tahlil usullari	234
Begmatova R. Lingvistik kooperatsiya va xushmuomalalik hodisalarining nazariy tahlili	237
G'aybullayeva D. Frazeologiya: shakllanishi, rivojlanishi va kontseptsiyalari	240
Jurayeva G. Jadid ta'lim falsafasida til masalasi va uning siyosiy-strategik ahamiyati	244
Zufarov I. Teleboshlovchilarning lisoniy mas'uliyati	247
Yo'ldosheva M. Portretning tashqi qiyofasini tasvirlovchi lisoniy birliklarning tarjimada berilishi	250
Komilova G. Jek Keruakning asaridagi lingvopoetik vositalarning qo'llanilishi	254
Qayumova D. Uzun tumani o'zbek shevalarida oziq-ovqat nomlari	257
Qodirova Z. Reklama tilining lingvomadaniy va sotsiopragmalingvistik xususiyatlari	260
Qurbonov A. XX asr o'zbek adabiy manbashunosligi	262
Mavlyanova N. Dramatik bola-qahramon: estetik hodisalarining mavjudligi, o'zaro bog'liqligi va farqlanishi	265
Mamatkulova F., Ataniyazova D. Linguocultural peculiarity of english and uzbek paremiological units with food components	268
Murotov H. Reklama matnlarining lingvopragmatik funktsiyasi	271
Muhammadzokirova M., Dinaliyeva A. The problem of racism in "White teeth" by Zadie Smith	275
Ochilova M. Musiqa va raqs sohasida qo'llaniladigan terminlarning elektron axborot bazasini yaratish	279
Sobirova N. Xorazm vohasida baxshi ijrochiligi genezisi	282
Soliyeva M. The role of pragmatics in the field of linguistics	285
Turayeva M. Functional aspect of lexical interference	288
Tukhtayeva F. Theoretical and methodological foundations of imagology	291
Хатамова Д. Специфика развития современной литературоведческой терминосистемы	294
Erdanova S. Interpretation of the concepts of "Пул", "Деньги" and "Money" in the theory of the concept field	297
Eshkobilova F. O'zbek va ingliz bolalar folklorining lingvokulturologik xususiyatlarini qiyosiy – tipologik tahlili	300

UDK: 1/14; 370; 17.

Tuxtasin TASHMETOV,
Chirchiq davlat pedagogika universiteti dotsenti, falsafa doktori (PhD),
E-mail: toshmetovtuxtasin@gmail.com

F.f.d. prof, N.A.Nazarov taqrizi asosida

CONDITIONS AND IDEOLOGICAL FACTORS FOR THE FORMATION OF COMPETENT YOUTH IN AN ERA OF GLOBAL CHANGE

Abstract

It is a fact that the sharp struggle in the information field of the 21st century is recognized as one of the harsh realities of the new century, which is becoming a tradition. At such a time, one of the urgent tasks should be the rallying of the nation towards a great future and ambitious goals, the education of a high-quality, mature generation, the education of people who are mature in all respects. The article also analyzes the role of education in the development of intellectual knowledge and intellectual potential. Therefore, spiritual education plays a decisive role in the education of mature youth. According to modern ideas about the ideal person, perfect young people have high spirituality.

Keywords: Society, perfect, perfect man, education, spirituality, culture, ideology, global, immunity, strategy, information, technology, education, morality, patriotism, humanism, value, cultural heritage, custom, tradition, propaganda, transformation, vigilance.

УСЛОВИЯ И МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНТНОЙ МОЛОДЕЖИ В ЭПОХУ ГЛОБАЛЬНЫХ ПЕРЕМЕН

Аннотация

Фактом является то, что острая борьба в информационном поле XXI века признается одной из суровых реалий нового века, что становится традицией. В такое время одной из актуальных задач должно стать сплочение нации навстречу великому будущему и амбициозным целям, воспитание качественного, зрелого поколения, воспитание из него зрелых во всех отношениях людей. Также в статье проанализирована роль образования в развитии интеллектуальных знаний и интеллектуального потенциала. Поэтому духовное воспитание играет решающую роль в воспитании зрелой молодежи. Согласно современным представлениям об идеальном человеке, совершенные молодые люди обладают высокой духовностью.

Ключевые слова: Общество, совершенный, совершенный человек, образование, духовность, культура, идеология, глобальный, иммунитет, стратегия, информация, технология, просвещение, нравственность, патриотизм, гуманизм, ценность, культурное наследие, обычай, традиция, пропаганда, преобразование, бдительность.

GLOBAL O'ZGARISHLAR DAVRIDA BARKAMOL YOSHLARNI SHAKLLANTIRISHNING SHART-SHAROITLARI VA G'OYAVIY OMILLARI

Annotatsiya

XXI asr axborot maydonlaridagi keskin kurashlar urfga aylanib borayotgan yangi yuz yillikning qaltis voqeiklaridan biri sifatida e'tirof etilayotgani ayni haqiqatdir. Ana shunday davrda, xalqni buyuk kelajak va ulug'vor maqsadlar sari birlashtirish, yuksak fazilatli, barkamol avlodni voyaga yetkazish, har tomonlama yetuk inson qilib tarbiyalash, hozirda dolzarb vazifalardan biriga aylanmog'i lozim. Shuningdek maqolada, barkamol yoshlarni shakllantirishda intellektual bilim, intellektual salohiyatini yanada rivojlantirib borishimizda ta'lim-tarbiyaning o'rni tahlil qilingan. Binobarin, barkamol yoshlarni voyaga yetkazishda ma'naviy tarbiya halq qiluvchi o'rin tutadi. Zamonaviy komil inson konsepsiyasiga asosan, barkamol yoshlar yuksak ma'naviyat sohibidir.

Kalit so'zlari: Jamiyat, barkamol, komil inson, tarbiya, ma'naviyat, madaniyat, mafkura, global, иммунитет, strategiya, axborot, texnologiya, ma'rifat, axloq, vatanparvarlik, insonparvarlik, qadriyat, madaniy meros, urf-odat, an'ana, targ'ibot, transformatsiya, hushyorliklik.

Kirish. Jahonda global o'zgarishlar ta'sirida ma'naviyatning o'rni, yoshlarni milliy ma'naviy ruhda tarbiyalashning ahamiyati hamda "axborot" tushunchasining semantik va falsafiy ma'no-mundarijasida kuzatilayotgan yangilanishlar mavjud umuminsoniy qadriyatlarning qayta baholanishi (reassessment of human values) bilan bog'liq bo'lgan global o'zgarishlarni taqdim etmoqda. Globallashuv jarayonlari insoniyat oldiga yangicha qadriyatlar, hayotning barcha jabhalariga nisbatan mutlaqo o'zgacha yondashuvlar bilan munosabatda bo'lish kabi o'ziga xos muammolarni ham qo'yimoqda. Yuzaga kelgan bunday shart-sharoit ma'naviyatni yoshlar ongi va qalbiga singdirishning zamonaviy texnologiyalaridan samarali foydalanish mexanizmlarini va hayot sur'atlarining uzluksiz jadallashuviga nisbatan ijtimoiy

hodisalarning u yoki bu darajada transformatsiyalashuvini ilmiy-nazariy va falsafiy nuqtai nazardan tadqiq etishni taqozo etmoqda.

Dunyoning bir qator yetakchi ilmiy markazlari va institutlarida globallashuv jarayonining ma'naviyatga ta'sirini baholash, ma'naviyat targ'ibot texnologiyalarining mohiyati va xususiyatlarini anglash, jamiyatdagi integratsiyalashuv jarayonlarga ta'siri, ijobiy jihatlardan unumli foydalangan holda salbiy oqibatlarini kamaytirish choralarini ko'rish, xususan, globallashuvning yoshlar ongi va axloqiga ta'siri, ularning intellektual salohiyatini rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalarning ahamiyati, milliy o'zlikni anglash, yoshlar ongingning transformatsiyalashuv jarayonlari bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borilmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Globallashuv sharoitida ma'naviyatning namoyon bo'lish xususiyatlari, uni yoshlar ongiga singdirish hamda mazkur jarayonni zamonaviy texnologiyalar asosida rivojlantirish bilan bog'liq masalalar o'zbekistonlik faylasuf olimlari tomonidan ham o'rganilgan. Xususan, E.Yusupov[2, 37] milliy g'oya va mafkuraning o'zaro munosabati, ularning mohiyati, ijtimoiy-tarixiy mazmuni va ahamiyatini, I.Soifnazarov[3], ma'naviy barkamollik va siyosiy madaniyatni, A.Begmatov[4] globallashuv sharoitida ma'naviy taraqqiyot va ma'naviy tarbiya, B.Umarov[5] globallashuv ziddiyatlari, S.Otamuratov[6, 20] globallashuv: millatni asrash mas'uliyatini, jamiyatga xavf soluvchi tahdidlar, xususan, demokratiya niqobi ostida kirib kelayotgan va axborot xuruji shaklidagi tahdidlar tasnifini, A.Azizxo'jaev[7, 19], I.Ergashev, N.Berdaliyev, M.Davletova, G'.Muhammadjanov, O.Bo'tayorov [8], O.Bozorovlar [9] milliy g'oya targ'ibotini amalga oshirish shakllari, vositalari va texnologiyalarini, J.Yaxshilikov, N.Muhammadiyevlar [10] O'zbekistonning rivojlanish strategiyasida ma'naviyatning o'rni maslasini tadqiq etganlar.

Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi (MDH) mamlakatlari faylasuflaridan, xususan, rus tadqiqotchi С.П.Штумпф o'z ishida ruhiyat muammosi rus falsafiy an'anasini, Г.Глебов ва О.Милаева [11, 17] zamonaviy xalqaro munosabatlar va uning tamoyillarini, М.М.Решетников [12, 76] globallashuv jarayoning dunyo hamjamiyatiga ta'sirini, И.Балабанов, С.Крючкова [13] innovatsiyalarni falsafiy aspektidagi tahlili kabi masalalarni o'rganishgan.

Tadqiqot metodologiyasi. O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti Islom Karimovning ilmiy-siyosiy merosida ma'naviyatning konseptual asoslari yoritilgan. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning siyosiy qarashlarida esa ma'naviyat va uning targ'iboti globallashuv sharoitiga mos talablar asosida yanada takomillashtirilmoqda.

Tahlil va natijalar. Bugun insoniyat tez sur'atlarida o'zgarib borayotgan, shu kungacha boshidan kechirgan jamiyat bosqichlaridan tubdan farq qiladigan o'ta tezkor, shiddatli va butun murakkabliklarni to'la namoyon qilayotgan tapixiy davrda yashamoqda. Keyingi yillarda "globallashayotgan dunyo", "global jamiyat", "global integratsiya", "global taraqqiyot" kabi so'zlar, tushunchalar faollashdi. Insoniyat yangi bir voqelikka – global o'zgarishlar davriga duch kelib, uni anglashga, undagi ijobiy jihatlardan unumli foydalanib taraqqiyotini ta'minlashga intilmoqda. Ammo global o'zgarishlarni faqat ijobiy voqelik sifatida qarashga hali erta: u ziddiyatlarga to'la, goho esa milliy taraqqiyotga, milliy madaniyatga va milliy g'oyaga salbiy ta'sir etuvchi belgilarga ega.

Globallashuv – jahondagi barcha mamlakatlar, hududlar va butun kontinentlarning o'sib borayotgan ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy, ma'naviy va boshqa munosabatlarining o'zaro bog'liqligi, aloqadorligidir. Boshqacha qilib aytganda, globallashuv – bu barcha xalqlar, jamiyatlar taraqqiyotining o'zaro bog'liqligini yanada ortib borish jarayonidir.

Shu o'rinda rossiyalik olim A.Зиновьевning – Globallashuv yangi jahon urushi[14] U yangi tipdagi jahon urushi degan ta'kidini kishini ancha sergak torttiradi. Yana bir olim А.Папшев esa – Aslida globallashuvning asosiy mazmuni boshqa mamlakatlarda ishlab chiqarilgan mahsulotning qo'shimcha qiymatini dunyodagi asosiy zahiralarni o'zlashtirishdan iboratdir[15] degan fikrni bildiradi. Darhaqiqat, XXI asr axborot maydonlaridagi keskin kurashlar urfga aylanib borayotgan yangi yuz yillikning qaltis voqeliklaridan biri sifatida e'tirof etilayotgani ayni haqiqatdir. Natijada, sodda, bilimli va hayot tajribasi past yoshlarning ongi va tafakkurini turli uydirmalar bilan chalg'itishga urinmoqdalar. Bugun biz yashayotgan davr inson

tamaddunining rivojlangan davri, ilm-fan, texnika-texnologiyalar rivojlangan va yuksak imkoniyatlar eshigi ochiq davr hisoblanadi. Buni bir so'z bilan aytganda globallashuv asri deb ataladi. Bu davr o'zining axborot oqimining tezligi, integratsiyalashuv va hamkorlik aloqalarining kuchayishi, zamonaviy kommunikatsiyalarning yo'lga qo'yilishi kabi ta'sirlar orqali namoyon bo'lmoqda. Shuni ham aloqida aytish kerakki, bu davr keng imkoniyatlar davri bo'libgina qolmasdan balki u hozirgi sharoitda g'oyaviy, mafkuraviy ta'sir o'tkazishning o'tkir quroliga ham aylanib inson hayotiga va u yashayotgan jamiyatga ta'sir o'tkazishi mumkin. Milliy mafkurani targ'ib qilishda ma'naviyatni rivojlantirishda asosiy yondashuv ma'rifiy yondashuv bo'lsa ham bu jarayon milliy mafkuraning xususiyatlari bilan bog'liq. Jahondagi globallashuv jarayonlari ana shu g'oyaga bo'lgan ehtiyojni keskin kuchaytiradi. Aslini olganda, globallashuv jarayoni bo'lmasa, milliy mafkuraga ham ehtiyoj oshmas edi. Chunki globallashuv bo'lmaganda har bir xalq va millatning ma'naviyati o'zicha mavjud bo'lar va imkoniyat darajasida rivoj topardi. Tashqi ta'sir va tahdidning yo'qligi esa milliy mafkuraga ehtiyojni kuchaytirmas edi. Milliy mafkuraning mohiyati shundaki, u odamlar ongida, xotirada mafkuraligicha qolmay, amaliyotga, hayotga aylanishi zarur.

Shu nuqtai nazardan kelib chiqib aytish mumkinki, mustaqillikning dastlabki davrlaridan boshlab Birinchi Prezident I.A.Karimov va O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning rahnamoligida mamlakatimizda o'sib kelayotgan yosh avlodni har tomonlama sog'lom va barkamol etib tarbiyalash, zamonaviy kasb-hunarlarni puxta egallashi uchun zarur sharoitlar yaratish borasida keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi va oshirilmoqda. Bu borada O'zbekistonning o'z taraqqiyot yo'li shakllanib bormoqda. Bu haqda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev quyidagicha fikr bildiradi: "Meni doimo o'ylantiradigan, tashvishga soladigan yana bir dolzarb masala bu – yoshlarimizning odob-axloqi, yurish-turishi, madaniy saviyasi, bir so'z bilan aytganda, tarbiyasi bilan bog'liq"[1, 257] -deb ta'kidlaydi. Darhaqiqat, tarbiya inson ongi mahsulidir. Shuning uchun ham ongni o'zgartirmasdan turib, yangi jamiyat barpo etish va oldimizga qo'ygan maqsadlarimizga erishishimiz juda murakkab kechadi. Shu bois, yoshlarni milliy-ma'naviy qadriyatlar ruhida tarbiyalash yangi davlatchilgimizning asosi hisoblanib, ular ongidagi transformatsiyalashuv jarayonlarini ta'minlab boradi. Shu jihatdan barkamol yoshlarni voyaga yetkazishda ma'naviy tarbiya halq qiluvchi o'rin tutadi. Zamonaviy komil inson konsepsiyasiga asosan, barkamol yoshlar yuksak ma'naviyat sohibidir. Shu boisdan ham O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning tashabbuslari bilan 2021-yil "Yoshlarni qo'llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili" hamda 2023-yil "Insonga e'tibor va sifatli ta'lim yili" deb e'lon qilinishi xalqimiz va yoshlarimizning manfaatlarini ifodalovchi dasturiy hujjat bo'ldi. Bu borada, ya'ni yoshlarni barkamol avlod etib tarbiyalashda oila, ta'lim, mahalla, ommaviy axborot vositalari va boshqa ijtimoiy tuzilmalar o'rtasida samarali hamkorlikni o'rnatish mexanizmlarini yanada takomillashtirish konsepsiyasini ishlab chiqish va uni amaliyotga tizimli joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Ko'rib turganimizdek, dunyoda yoshlar tarbiyasidek, muhim va murakkab muammo bo'lmasa kerak. Ayniqsa, hozirgi mustaqillik sharoitida "barkamol avlod"ni tarbiyalash masalasi kelajak taqdirimiz bilan bog'liq masaladir. Bu haqda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev quyidagicha fikr bildiradi: "Meni doimo o'ylantiradigan, tashvishga soladigan yana bir dolzarb masala bu – yoshlarimizning odob-axloqi, yurish-turishi, madaniy saviyasi, bir so'z bilan aytganda, tarbiyasi bilan bog'liq"[1] – deb ta'kidlaydi. Darhaqiqat, tarbiya inson ongi mahsulidir.

Shuning uchun ham ongni o'zgartirmasdan turib, yangi jamiyat barpo etish va oldimizga qo'ygan maqsadlarimizga erishishimiz juda murakkab kechadi. Shu bois, yoshlarni milliy-ma'naviy qadriyatlar ruhida barkamol inson sifatida tarbiyalash yangi davlatchiligimizning asosi hisoblanib, ular ongidagi transformatsiyalashuv jarayonlarini ta'minlab boradi.

Bizning fikrimizcha, ma'naviy barkamol inson tushunchasining o'zi keng qamrovli, serqirra tushuncha. Ma'naviy barkamol inson – komil inson tushunchasi bilan hamohangdir. Ayni vaqtda ma'naviy barkamol inson tushunchasi sog'lom avlod tushunchasi bilan ham bog'lanib ketadi. Ilmiy adabiyotlarda bu tushunchalar alohida-alohida ishlatilsa-da, mohiyatan ularning hammasi inson axloqi va odobini, ularda shakllangan barcha ijobiy xislatlarni, ularning insonlarga, jamiyatga va Vatanga bo'lgan munosabatlaridan tortib, toki oilaga, ota-onaga va boshqalarga munosabatlarining barcha qirralarini qamrab oladi.

Ma'lumki, barkamol shaxs – komil inson mohiyati birday tushunchalardir. Yoshlarni to'g'rilikka, halollikka, poklikka, vatanparvarlik va insonparvarlikka, ezgulikka va qo'yingchi, yuksak axloqlilikka yo'llash bevosita bu tushunchalarning mohiyati va mazmunini tashkil etadi. Hozirgi kunda bu masalalarga birinchi darajali ahamiyat berishimizning boisi – iymoni, e'tiqodi va axloqiy fazilatlar – qo'yingchi, ma'naviyati kuchli, milliy mas'uliyat to'yg'usi qalbida chuqur ildiz otgan, ma'naviy barkamol fuqarolarga ega mamlakatgina mustaqil va barqaror rivojlana oladi. Buyuk kelajak ma'naviy barkamol insonlarga tayangandagina yaratiladi, qad ko'taradi. Boshqacha aytganda, ma'naviy barkamol insonlarga buyuk kelajakni yarata oladilar. Shuning uchun ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash masalasini paysalga solish yoki bunga panja ortidan qarash, buni qandaydir mavhum yoki o'z-o'zidan amalga oshib boraveradigan holat sifatida tushunish va shunday baholash mantiqsizlikdir. Shu ma'noda, sharqona odob-axloq va umumbashariy g'oyalarni ongiga singdirib olgan yoshlar yuksak ma'naviyatli, ya'ni ma'naviy barkamol, komil inson hisoblanadi. Ma'naviy barkamollik insonning dunyoqarashi, e'tiqodi, ruhiyati, xulq-atvor normalari, axloq-odobi bilan bevosita aloqadorligi bilan ajralib turadi. Ma'naviy barkamol kishilar xalq taqdiri va farovonligi, vatan taqdiri va uning ravnaqini o'ylaydilar. Ular mutelikda, qaramlikda yashashni aslo istamaydilar.

Shu boisdan, ma'naviy barkamol yoshlarda jismoniy go'zallik, mukammallik muhim ahamiyat kasb etadi. Jismonan baquvvat, sog'lom bo'lish nafaqat shaxsiy, balki ijtimoiy qadriyatdir. Avvalo, sog'lom deganda, biz faqatgina jisman baquvvat farzandlarimizni emas, balki ma'naviy boy avlodni, aqliy rivojlangan, axloqiy pok, ma'rifatli yosh avlodni tushunmog'imiz kerak. Bunday kishilar o'zlarida xalqimizning eng ardoqli fazilatlar – iymon va insof, mehr-oqibat, shafqat va rahmdillik, uyat va andisha, or-nomus, o'zaro hurmat, yuksak Vatanparvarlik, eliga va xalqiga sadoqat kabi qadriyatlarni va g'oyalarni mujassamlashtirgan bo'lishlari lozim. Zero, barkamol yoshlar Vatanga, millatga, el-yurtga sadoqat bilan xizmat qiladilar. Vatanni sevmagan, millati tarixi va taqdiriga loqayd qaraydigan yoshlarning barkamolligi haqida so'z bo'lishi mumkin emas. Barkamol inson, insoniy fazilatlarining uyg'unligini ifoda etadi. Bu haqda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev quyidagicha ta'kidlaydi: “Bugungi murakkab zamonda yoshlarni jismoniy va ma'naviy barkamol insonlar etib tarbiyalash biz uchun g'oyat muhim vazifa bo'lib qolmoqda”[1]. Haqiqatan ham ma'naviy barkamol insonni tarbiyalashda, shubhasiz, ta'lim tizimining ham salmoqli

hissasi bor. Hozirgi dunyoda yoshlar potentsiali va intellektual qudrat hal qiluvchi ahamiyat kasb etmoqda. Ma'naviy barkamol, intellektual salohiyati yuqori avlod tarbiyasi nafaqat O'zbekistonda, balki butun jahonda eng muhim vazifalardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Shuning uchun ham yoshlar tarbiyasiga katta xavf solayotgan bamisoli balo-qazodek tarqalib borayotgan yot g'oyalar va g'oyaviy xurujlarga qarshi kurashish hayotiy-amaliy ahamiyatga egadir. Shu bilan birgalikda, xalqimizning olis o'tmishi buyuk bobolarimiz tomonidan yaratilgan rang-barang va o'lmas, madaniy va ma'naviy qadriyatlarga juda boy. Ajdodlarimizdan bizga meros qolgan ana shunday umrboqiy boyliklarimiz ichida “Avesto”, xalq og'zaki ijodining noyob durdonalari bo'lmish “Alpomish”, “Ravshan”, “Go'ro'g'li” kabi dostonlar, buyuk bobolarimiz Xorazmiy, Farg'oniy, Beruniy, Farobiy, Ibn Sino, Yassaviy, Yugnakiy, Yusuf Xos Xojib, Kubro, Naqshbandiy, Imom Buxoriy, Imom Termiziy, Burhoniddin Marg'inoniy, Amir Temur, Ulug'bek, Navoiy, Bobur kabi allomalarimizning ilmiy merosi hamda yaqin o'tmishimizda yashab ijod etgan Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdurauf Fitrat, Qodiriy, Abdulla Avloniy, Cho'lpon, Usmon Nosir kabi ajdodlarimizning badiiy ijodiy faoliyatlar hamda sharq falsafiy tafakkuri taraqqiyotida yuksak darajada ahamiyat kasb etgan.

Shak-shubhasizki, yuqorida keltirib o'tilgan boy axloqiy qadriyatlarimiz zahirida insonni yaxshilik tomon yetaklaydigan, uning qalbida ezgulik tyg'ularini uyg'ota oladigan, shaxsni o'z-o'zini, milliylikni anglab yetishga undaydigan yuksak ma'naviy kuch yotadi. Shunday yekan, jamiyatimizning ma'naviy-axloqiy qadriyatlari masalasi hamisha o'rganib borishni taqozo etadi.

Birinchiidan, bozor iqtisodiyoti sharoitida yangi jamiyatning ma'naviy-axloqiy yetuklikka bo'lgan ehtiyoj va talablari ortib bormoqda. Chunki, chetdan jamiyat mentalitetiga yot bo'lgan, axloqiy-ma'naviy illatlarni o'z ichiga olgan “ommaviy madaniyat”ning kirib kelishi o'z ta'sirini o'tkazib, jamiyatda xulqiy faoliyatlarning transformatsiya bo'lishi kuzatilmoqda.

Ikkinchiidan, jamiyatning ma'naviy-axloqiy ehtiyoji va talablarini ro'yobga chiqarish uchun axloqni ijtimoiy ong shakli sifatida axloqiy faoliyat, axloqiy munosabatlar va axloqiy anglash muammolarini maqsadli va izchil ravishda o'rganish lozim bo'ladi.

Ana shunday ishlar ko'lamini kengaytirish o'sib kelayotgan har bir shaxs, har bir yosh avlodni ma'naviy-axloqiy jihatdan barkamol bo'lib voyaga yetishida muhim omillardan biri bo'lib xizmat qilishi tabiiy. Shuningdek, milliy o'z-o'zini anglash millatning kelajak istiqbolini ham ko'ra bilishni talab qiladi. Bu ham kishilarning milliy ongi o'sishi, tafakkurlash madaniyati darajasi bilan uzviy bog'liq. Ma'rifatli, yuksak madaniyatli inson bugungi kun ehtiyojlarini qondirish uchungina yashamaydi, u albatta ertangi kunni ham o'ylab yashaydi. Kelajakni ko'ra bilish, g'ururlanish, fahmlash – milliy o'z-o'zini anglashning zaruriy qismini tashkil etadi.

Xulosa va takliflar. Xulosa o'rnida shuni aytish kerakki, har qanday davlatning kelajagi ma'naviy barkamol yoshlar qo'lida bo'lganligi bois himoyalash chorasini ham avvalo yosh avlod ongini milliylik ruhida tarbiyalashdan boshlash zarur. Milliy qadriyatlarimizni yoshlarimiz ongiga singdirish orqali ularda ma'naviy, axloqiy, tarbiyaviy sifatlar shakllanadi. Bizning milliy qadriyatlarimiz urf-odat, an'analar va marosim ustunlariga qurilgan bino kabi. Umumbashariy ma'naviyat hamisha milliy ma'naviyatimiz negizida shakllanib, har safar milliy ma'naviyatimizdan milliy qadriyatlarimiz oziqlanib borajak.

ADABIYOTLAR.

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – B 257.
2. Yusupov E. Milliy g'oya va mafkura: mohiyati, ijtimoiy-tarixiy ildizlari, ahamiyati. – Shimkent, 2001. – B 37.
3. Soifnazarov I. Ma'naviy barkamollik va siyosiy madaniyat. – Toshkent: Sharq, 2001;

4. Begmatov A. Ma'naviyat falsafasi yoxud Islom Karimov asarlarida yangi favlsafiy tizimning yaratilishi. -Toshkent: Sharq, 2000; Ma'naviyat falsafasi. 2-kitob. – Toshkent, 2006; Ma'naviy tarbiya. -Toshkent.: Akademiya, 2006;
5. Umarov B., Jabbarov Sh. Globallashuv sharoitida ma'naviy tarbiya muammolari. -Toshkent.: Akademiya, 2011;
6. Otamuratov S. Globallashuv: millatni asrash mas'uliyati. –Toshkent: O'zbekiston, 2018. – 346 b.
7. Azizxo'jaev A. Milliy istiqloq g'oyasi va targ'ibot texnologiyasi. / Jamiyat va boshqaruv, –Toshkent, 2000, №3, 20-b.
8. Ergashev I., N.Berdaliev, M.Davletova, G'.Mahammadjanov, O.Bo'tayorov. Milliy g'oya targ'iboti texnologiyalari. – Toshkent, 2008. – B 19.
9. Bozorov O. Milliy g'oya va targ'ibot samaradorligi. –Toshkent: Ma'naviyat, 2018. – B.14-15.
10. Yaxshilikov J., Muhammadiev N. Milliy g'oya: O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasi. –Toshkent: Cho'lpon NMIU, 2018. – 555 b.
11. Глебов Г., Милаева О. Современные международные отношения. Учебное пособие. —Пенза: [Изд. Пенз. гос. ун-та](#), 2010. – С 17.
12. Решетников М. Глобализация - самый общий взгляд. Часть 1. –Спб.: Восточно-Европейский институт психоанализа, 2002. – 76 с.
13. Крючкова С. Инновации: философско-методологический анализ. – М., 2000. – С 32.
14. Зинов А. Глобализация. М.: Наука, 2011. С. 64.
15. Паршев А.Г. Глобализация и нация. М.: Развития, 2007. С. 121.